

Přikrytí státní hranice

Služební literatura v dostatečné míře objasňuje otázky organizace přikrytí státní hranice a přechod do útočné operace především na operačním stupni. Tato problematika byla náplní velitelských shromáždění minulých let a proto si myslím, že teoretické otázky v tomto směru jsme pochopili a prakticky i ve štábech zvládli. Problematiku přikrytí státní hranice jsme zahrnuli do většiny štábních nácviků, velitelsko-štábních cvičení a bojových taktických cvičení na stupni svazků, při kterých jsme dosáhli nemalých úspěchů. Kromě kladů se však vyskytly i některé nedostatky, které vyplývají z nedostatečného rozpracování otázek přikrytí pro nižší stupně velení a v řadě případů i z neodůvodněného rutinérství, praktikismu, který v některých štábech stále ještě přežívá.

K ujasnění některých pojmů

Obecným cílem přikrytí státní hranice je zabránit pozemním i vzdušným silám nepřítele proniknout na naše území, zabezpečit uvedení ozbrojených sil do bojové pohotovosti, vytvořit podmínky k uskutečnění prvního hromadného úderu a organizovanému zahájení bojové činnosti hlavními silami vyššího svazu (svazu).

Konkrétní cíl přikrytí státní hranice na určitém operačním směru musí vycházet z cílů a úkolů plánované operace. Cíle operačního přikrytí budou vycházet z cílů první operace a budou mít bezprostřední vztah k zahájení války. Cíl přikrytí zaniká, jakmile hlavní síly zahajují plnění svého úkolu, ať již předem plánovaného nebo vynuceného činností nepřítele. Z tohoto hlediska pro lepší pochopení můžeme časově přikrytí státní hranice rozdělit na dvě etapy:

První etapa začíná již v míru všestrannou přípravou štábů, vojsk i teritoria k plnění úkolů přikrytí a končí zahájením války. V této etapě chci ještě zvlášť zdůraznit to časové období, které bezprostředně předchází zahájení války a ve kterém na základě zpráv o nepříteli bezprostředně realizujeme opatření k přikrytí. Toto období může být různě dlouhé a plně závisí na tom, jakým způsobem nepřítel zahájí válku. Z hlediska plnění úkolů přikrytí státní hranice bude pro nás nejméně příznivé zahájení války s překvapením nebo po velmi krátkém období (několik hodin) narůstání nebezpečí.

Druhá etapa probíhá od zahájení války do zasazení hlavních sil. Za optimálních podmínek by tato etapa mohla představovat krátké období a v rámci svazu by mohla trvat 1—2 dny. Jeho délku bude však značně ovlivňovat stav bojové pohotovosti hlavních sil, jejich dislokace (vzdálenost od státní hranice), způsob zahájení války a v neposlední míře i širší rámec přípravy teritoria, jakož i specifické podmínky státu.

Velký vliv na délku trvání přikrytí státní hranice bude mít způsob zahájení války. Tak např. při zahájení války s hromadným použitím jaderných zbraní je reálný předpoklad značných ztrát u hlavních sil, ztížení a zdržení jejich vyvedení a zasazení na předpokládané směry, čímž se může značně prodloužit doba pro přikrytí státní hranice.

To byl pohled na přikrytí státní hranice z hlediska časového. Přikrytí můžeme chápat též jako **souhrn bojové činnosti** všech druhů ozbrojených sil vyčleněných k plnění tohoto úkolu. Dále se můžeme na přikrytí dívat jako na **úkol**, který plní vojska přikrytí a který má dočasný charakter.

Dále chci zdůraznit, že přikrytí státní hranice není činnost samoučelná. Nepřikrýváme státní hranici jako takovou, ale opatřeními na státní hranici i ve vzduchu přikrýváme určitou činnost v celé hloubce vlastního území. Je to úkol trvalý, k jehož plnění vyčleňujeme síly a prostředky předem. Jejich organizace a složení budou v našich podmínkách ovlivněny především:

1. kapacitou přechodů přes státní hranici na jednotlivých předpokládaných směrech bojové činnosti (jako veličina konstantní)

2. uskupením nepřítelů k zahájení agrese (jako veličina proměnná — na základě zpráv o nepříteli, podle jeho síly můžeme v potřebné míře zvětšovat i hodnotu sil přikrytí, s důrazem na vytvoření hloubky přikrytí).

Přikrytí proto chápeme jednoznačně jako operační pojem, který zahrnuje stupeň vyššího svazu, svazu a svazku (u svazku můžeme ještě rozdělovat síly a prostředky na část, která plní úkoly přikrytí a část, která je určena k aktivní činnosti). Pro útvar a jednotky existuje buď útok, obrana nebo jiný druh bojové činnosti.

K některým zkušenostem ze cvičení

Většina cvičení v minulém roce se zabývala (v souladu s úkoly RMNO) úkoly přikrytí státní hranice. Ze známých důvodů jsme přikrytí plánovali v plném rozsahu s tím, že doba na plánování byla úměrně prodloužena. Výchozí situaci pro cvičení jsme volili zpravidla tak, že jde o období krátkého narůstání nebezpečí zahájení agrese nepřitelem, abychom vytvořili složitou situaci, kterou štáby musí řešit pod tlakem času. To vyžadovalo především pružné přizpůsobit metodiku práce štábu svazku tak, aby si vytvořil podmínky pro souběžné plánování podřízených stupňů. Ukazuje se však, že časový plán práce štábu svazku v takových případech, kdy útvary jsou rozmístěny na velké vzdálenosti, je nereálný.

Není výjimka pak, že štáb svazku více než 2/3 z celkové doby pro plánování spotřebuje pro sebe. Povolávání velitelů útvarů na VS svazku je v řadě případů málo promyšlené. Dochází často k tomu, že velitelé útvarů vyjíždějí a minou se se styčnými důstojníky, kteří jim vezou teprve předběžná nařízení. Velitelé útvarů nemohou vydat tak ani ideu rozhodnutí a tím zásadně ovlivnit plánování ve svém štábu. Po příjezdu na VS svazku neznají svoje úkoly a účastní se přímo vydání rozhodnutí velitele svazku. Při tom velitel svazku po vydání rozhodnutí probírá organizaci součinnosti na mapách a zde pak se v plné míře projevují nedostatečně promyšlené závěry velitelů útvarů. Ti však neměli pro svoji práci vytvořeny podmínky.

Nesoulad v souběžném plánování na stupni svazek—útvár způsobuje nesprávná organizace práce v jednotlivých etapách plánování. Po vydání ideje rozhodnutí velitele svazku musí se štáb snažit včas doručit předběžná nařízení útvarům. Činnost styčných důstojníků útvarů (kteří jsou zpravidla od počátku přítomni na VS svazku) by měl řídit jeden z důstojníků operačního oddělení. Málo ještě využíváme možnosti předávání předběžných nařízení grafickou formou a omezujeme se pouze na magnetofonový záznam. Ten bývá mnohdy neúplný (neupozorníme vždy včas styčné důstojníky, kdy záznam pořídit) a někdy i nekvalitní (špatné podmínky ve štábu), pak orientace v něm je zdlouhavá.

Na základě zkušeností z minulých let, začali jsme úkoly k přikrytí zpracovávat jako samostatný dokument (z cvičných důvodů) na mapách větších měřítek (štáb svazku na mapě 50.000, štáby útvarů 25.000). Přinutilo to štáby podstatně důsledněji vyhodnocovat terén a správně volit přední okraj obrany, směry protiztečí, prostory rozmístění záloh a plánované čáry jejich zásahu. Ukazuje se, že to co je na pracovních mapách obvyklých měřítek (1 : 100.000) snadnou záležitostí, je při použití map větších měřítek „aktivizujícím činitelem“ pro důslednost práce. Tento způsob jsme s úspěchem použili u těch štábů, kde se projevovaly nedostatky ve vyhodnocení terénu. Rovněž tak je dobré, aby velitelé sami iniciativně při některých štábních nácvicích tuto metodu zkusili u náčelníků druhů vojsk.

Jsou ještě některé nejasnosti v chápání zásad přikrytí na stupni svazek—útvár. Často slyším ve štábech názory, že aktivita přikrytí má být mimo jiné vyjádřena i aktivními úkoly předsunutých odřadů vyjítím k ovládnutí horských (pohraničních) přechodů, zatímco v některém období (výcvikovém) takovéto chápání aktivity se nedoporučuje. Podle mého mínění tento problém nemůžeme spojit s časovým údobím (jednou ano a podruhé ne). I z cvičných důvodů je třeba mít jednoznačné stanovisko a vycházet z konkrétní situace. Je třeba vycházet z obecně známých koncepcí pravděpodobného nepřítele. Jestliže je známo, že jedna z hlavních variant jeho činnosti má být ovládnout přechody přes pohraniční horské masívy, vyjít do hloubky 25—30 km a tím izolovat vojska protivníka v určitém prostoru, pak je nám jasné, že je možné vzhledem k horskému zalesněnému terénu v přihraničním prostoru udržet některé důležité přechody přes státní hranici s daleko menšími silami a prostředky (vyjítím do malé hloubky před průsmyk apod. — 2—5 km). Není totiž obtížné si vyhodnotit, kolik úsilí by představovalo zpětné ovládnutí přechodů a vytvoření podmínek k přechodu k aktivní činnosti. Za výhodných podmínek může jít i ovládnutí alespoň z části prvního pásma jaderných záta-rasů a zabránit aktivaci jaderných min na výhodných směrech.

Otázka je — co bude určující pro vyjítí vyčleněné hodnoty sil (PO) k ovlád-

nutí přechodů. Nejcharakterističtější situací bude zahájení agrese nenadálým napadením. Tento termín je polemický v případě, že by se jednalo o zahájení války bez použití jaderných zbraní, poněvadž se nepříteli může těžko podařit utajit zaujímání operační sestavy v blízkosti státní hranice takovými silami, které by byly schopny úspěšně plnit úkoly útočné činnosti, byť i s omezenými cíli. Jestliže nepřítel zahájí válku od samého začátku s použitím jaderných zbraní, pak je nezbytné využít výhod vlastní dislokace a možností v co nejkratší době vyjít k ovládnutí pohraničních přechodů, zejména tam, kde to je výhodné. Předsunutý odřad může tak donutit nepřítele rozvinout podstatně větší síly již na jeho území a bojovat v horském terénu, způsobit mu ztráty a také získat čas pro zaujetí příkrytí hlavními silami svazku.

Příznivější bude situace při zahájení agrese nepřítele pro krátkodobém období narůstání nebezpečí. V tomto období máme možnost realizovat opatření k příkrytí státní hranice v dostatečném rozsahu, včetně zaujetí obrany. Další vývoj situace nepřítele (uskupení operační sestavy a zjevné příznaky k zahájení agrese) může umožnit připravit k vyslání předsunutý odřad. V takovém případě bude výhodné se zahájením agrese vyslat jako PO druhořadový praporek k ovládnutí přechodů na nejvýhodnější směr.

Je pochopitelné, že nejzávažnější otázkou (zvláště v druhém případě) bude, kdy má PO zahájit svoji činnost, respektive od koho obdrží signál k zahájení činnosti. Nejde pouze o to, že může PO zahájit bojovou činnost předčasně, ale i o druhý moment, že vyčkávání na zjevné příznaky zahájení agrese nepřítelem nemusí se projevit na všech směrech současně a pak může dojít ke zbytečné ztrátě iniciativy na některém směru v samém počátku.

Tato činnost by měla být řízena signály ze stupně svazu a při zjevných příznacích zahájení agrese (přelet a údery nepřátelského letectva) i podle rozhodnutí velitele PO.

Závažným nedostatkem některých velitelsko-štábních cvičení je, že nejsou na nich procvičovány i složitější situace. Např. dosáhne-li nepřítel překvapení a vojskům příkrytí se nepodaří předem zaujmout pásma příkrytí a jsou nuceni zahajovat bojovou činnost z chodu. Pak může mít boj v příkrytí charakter střetných bojů a přechodů do obrany na vynucených čarách.

Při tvorbě výchozí situace pro cvičení je však problém v tom, že ač teoreticky tuto zásadu připouštíme, přesto ji neprocvičujeme. Zvykli jsme si totiž námětem příliš zdůvodňovat každou situaci našim velitelům a štábům. Zapomínáme však na to, že mohou vzniknout opravdu složité situace, kdy nebude čas něco vysvětlovat. V tom bychom si měli brát příklad ze zpracování cvičení u sovětských útvarů a svazků, kde jasná a srozumitelná formulace úkolů, podložená nezbytným, ale krátkým námětem, nepřipouští žádné úvahy cvičících, zda by k uvedené situaci mohlo dojít či nikoliv. Je proto nezbytné i tento způsob příkrytí, i když je pro nás složitý, procvičovat na našich cvičeních.

Závěrem chci podtrhnout, že příkrytí státní hranice je jedním z nejdůležitějších úkolů, který má úzkou návaznost na otázky bojové pohotovosti. Splnění tohoto úkolu značně ovlivňuje důkladná příprava a organizační činnost již v míru. Zkušenosti z historie Sovětské armády i nejnovější poznatky z lokálních konfliktů současné doby ukazují zřetelně, kam vede podcenění úkolů příkrytí státní hranice.